

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ
до проведення самостійної роботи
з дисципліни «Економіка і організація виробництва»
для студентів всіх спеціальностей
Частина 1

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ
до проведення самостійної роботи
з дисципліни «Економіка і організація виробництва»
для студентів всіх спеціальностей
Частина 1

Вінниця
ВНТУ
2015

Рекомендовано до друку Методичною радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 6 від 19.02.2015 р.)

Рецензенти:

Н. П. Карачина, доктор економічних наук, професор

Т. О. Журко, кандидат економічних наук, доцент

Методичні вказівки та завдання до проведення самостійної роботи з дисципліни «Економіка і організація виробництва» для студентів всіх спеціальностей. Ч.1 / Уклад. Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан, Т. К. Мещерякова. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 47 с.

В методичних вказівках викладено перелік питань, винесених на самостійну роботу з 4 тем дисципліни «Економіка і організація виробництва». Наведені основні формули, необхідні для розв'язання задач, розроблено завдання для самостійного виконання та розв'язання, питання для самоконтролю та тестові завдання для перевірки засвоєння теоретичного та практичного матеріалу. Методичні вказівки містять словник основних термінів та рекомендовану літературу.

Розраховано на студентів економічних та технічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
ТЕМА № 1 Підприємство як суб'єкт господарювання	6
1.1 Завдання для самостійного виконання та розв'язання	6
1.2 Запитання для самоконтролю	6
1.3 Тестові завдання	7
ТЕМА № 2 Основні засоби та нематеріальні ресурси підприємства... ..	12
2.1 Завдання для самостійного виконання та розв'язання	15
2.2 Запитання для самоконтролю	17
2.3 Тестові завдання	18
ТЕМА № 3 Виробнича потужність підприємства	25
3.1 Завдання для самостійного виконання та розв'язання	26
3.2 Запитання для самоконтролю	28
3.3 Тестові завдання	29
ТЕМА № 4 Оборотні засоби підприємства	32
4.1 Завдання для самостійного виконання та розв'язання	33
4.2 Запитання для самоконтролю	35
4.3 Тестові завдання	36
СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ	40
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	45

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Економіка і організація виробництва як певна галузь науки і навчальний курс базується на пізнанні та свідомому використанні економічних законів і закономірностей функціонування і розвитку підприємств.

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів сучасного економічного мислення і системи спеціальних знань про базові поняття щодо господарсько-фінансової діяльності підприємства, змісту її окремих напрямів та їх взаємозв'язку, системи показників, що її характеризують.

У результаті виконання самостійних завдань студент повинен:

- засвоїти економічно-правові основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин, основні напрями та види його діяльності; види підприємств, що функціонують в Україні;
- розраховувати вартість основних засобів, амортизаційні відрахування та показники використання основних засобів підприємства;
- визначати виробничу потужність механічного та складального цехів;
- розраховувати нормативи оборотних засобів у виробничих запасах, у незавершеному виробництві, у запасах готової продукції та показники ефективності використання оборотних засобів підприємства;

Самостійна робота студентів включає:

- підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних тощо);
- виконання завдань з навчальної дисципліни протягом семестру;
- роботу над окремими питаннями з тем, які містить навчальна дисципліна, і які згідно з робочою навчальною програмою винесені на самостійне опрацювання студентів;
- підготовку до всіх видів контрольних випробувань, у тому числі до курсових, модульних і комплексних контрольних робіт;
- виконання завдань, передбачених програмою практики.

СРС складається із задач для самостійного розв'язування, питань для самоконтролю та тестових завдань для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу. Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також в домашніх умовах.

На самостійне опрацювання студентів виносяться навчальні матеріали:

- за рівнем складності доступні для самостійного вивчення;
- що розширюють, доповнюють, деталізують знання основ, викладених в базовому курсі;
- аналогічні вивченим, побудовані на принципах, вже розглянутих у попередніх темах;
- спрямовані на формування навичок та стійких знань: задачі, тести, питання для самоперевірки;
- матеріали практичного спрямування, тобто такі, які ілюструють застосування загальних принципів, викладених в базовому курсі, в виробничих умовах.

Основною формою контролю та оцінювання самостійної роботи студентів є проведення контрольних заходів (поточний контроль та підсумковий контроль). Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Підсумковий контроль охоплює семестровий контроль.

Контроль СРС здійснюється в залежності від виду самостійної роботи і передбачає такі форми: тестування; контрольні питання після кожної лекції; співбесіда; захист курсових робіт; перевірка виконання індивідуальних завдань під час практики; колоквиуми; звіти з виконання практичних робіт; інші форми.

Форми самостійної роботи студентів, форми контролю та звітність

Види та форми самостійної роботи студентів	Форми контролю та звітності
1. Вивчення обов'язкової та додаткової літератури, конспектів лекцій тощо	1. Активна участь в різних видах аудиторних занять
2. Виконання домашніх завдань	2. Перевірка правильності виконання завдань
3. Підготовка до практичних занять	3. Активна участь у практичних заняттях
4. Підготовка до контрольних робіт та інших форм поточного контролю	4. Написання контрольної роботи тощо
5. Практикум з навчальної дисципліни	5. Перевірка правильності виконання завдань
6. Підготовка курсової роботи	6. Захист курсової роботи

В процесі проведення контрольних заходів викладач оцінює:

- рівень засвоєння студентом навчального матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання;
- вміння використовувати теоретичні знання при виконанні практичних задач;
- обґрунтованість та логічність викладення самостійно вивченого матеріалу;
- повноту розкриття теми дослідження;
- оформлення матеріалів згідно з висунутими вимогами.

Оцінки (бали), одержані студентами за виконання різних видів самостійної роботи, проставляються в Журналі викладача і входять до складу модульної бальної оцінки (МБО), тобто кількості балів, яку отримав студент в результаті контролю його знань, умінь та навичок при виконанні усіх видів навчальних робіт, віднесених до відповідного модуля.

ТЕМА № 1 Підприємство як суб'єкт господарювання

Мета: закріпити у студентів теоретичні знання з основних засад функціонування підприємства в системі ринкових відносин.

Зміст теми

1. Сутність підприємства, періоди розвитку.
2. Підприємство як організаційна форма господарювання.
3. Організаційна структура підприємства.
4. Види та організаційні форми підприємств, види діяльності підприємства.
5. Господарські товариства.
6. Правові засади функціонування підприємств в Україні.

1.1 Завдання для самостійного виконання та розв'язання

1. Розкрийте зміст установчих документів підприємства, які норми повинен визначити статут підприємства?
2. Чи обов'язкова перереєстрація юридичної особи, якщо змінюється склад її засновників?
3. Чи підлягають державній реєстрації філії, представництва, дочірні підприємства?
4. Які підстави скасування державної реєстрації підприємця? Чи має право орган державної реєстрації скасувати здійснену ним раніше державну реєстрацію підприємця?
5. Тенденції та проблеми розвитку підприємств в Україні.
7. Державне регулювання діяльності підприємств.

1.2 Запитання для самоконтролю

1. Дайте характеристику підприємства як первинної ланки виробничої сфери.
2. Назвіть основні економічні, організаційні та юридичні ознаки підприємства.
3. Чи є ознаками підприємства такі положення:
 - складання закінченого бухгалтерського балансу;
 - наявність печатки з найменуванням підприємства;
 - майно господарюючого суб'єкта обліковується на балансі вищої організації;
 - збитки господарюючого суб'єкта покриваються за рахунок перерозподілу доходів інших господарюючих суб'єктів;
 - господарюючий суб'єкт має статут, що визначає напрямок його господарської діяльності;
 - володіє правом складати договори, несе юридичну та економічну відповідальність за їх виконання.

4. Чи можна назвати підприємством – якщо ні, то чому – такі господарюючі суб'єкти:

– їдальню, що входить у склад промислового підприємства, майно якої знаходиться на балансі останнього;

– універмаг;

– сім'ю, що займається вирощуванням картоплі в особистому господарстві та реалізацією її на колгоспному ринку;

– школу;

– міську лікарню;

– ресторан.

5. У чому полягають економіко-правові основи функціонування підприємств?

6. Якими законодавчими актами регулюється господарська діяльність підприємств?

7. Назвіть права підприємства, що йому надані Господарським кодексом України.

8. Які відносини регулюються колективним договором?

9. За якими ознаками класифікують підприємства?

10. Дайте характеристику організаційно-правового механізму функціонування різних видів підприємств.

11. Дайте означення структури підприємства. Які відмінні особливості структури виробничого підприємства?

12. Яку роль відіграє організаційна структура управління?

13. На якій підставі створюються об'єднання підприємств? Які саме об'єднання підприємств Вам відомі?

14. Розкрийте економічні особливості діяльності різних видів підприємств.

15. Розкрийте механізм функціонування підприємства.

16. Що являє собою зовнішнє середовище підприємства? Які фактори зовнішнього середовища впливають на функціонування підприємства?

17. Дайте характеристику факторів прямого впливу на підприємство.

18. Визначте фактори непрямого впливу на діяльність підприємства.

19. Що собою являє державне регулювання діяльності підприємства? Доведіть його доцільність чи недоцільність у ринковій економіці.

20. Розкрийте механізм прямого та непрямого державного регулювання діяльності підприємства.

1.3 Тестові завдання

1. Підприємство набуває прав юридичної особи з дня:

а) державної реєстрації;

б) виготовлення печатки підприємства;

в) відкриття розрахункового рахунку;

г) підписання установчих документів.

2. До загальних ознак підприємства не слід відносити:
- а) єдність і цілісність майнового комплексу, як правило, із замкнутою технологічною структурою;
 - б) специфічність господарської діяльності, що спрямована на виробництво продукції чи надання послуг;
 - в) ведення автономного бухгалтерського обліку і складання балансу;
 - г) обов'язкова наявність товарного знаку.
3. До формальних ознак підприємства не відносять:
- а) наявність печатки;
 - б) ведення бухгалтерського обліку;
 - в) наявність планового відділу;
 - г) наявність статуту.
4. До основних ознак підприємства не слід відносити:
- а) право вступати в господарські відносини з іншими юридичними і фізичними особами;
 - б) повну майнову відповідальність перед партнерами в рамках, що обумовлені господарським законодавством;
 - в) наявність реєстраційного свідоцтва;
 - г) відсутність визначеного власника на майно підприємства.
5. Підприємства в ринковій економіці переважно знаходяться в такій формі власності:
- а) державній;
 - б) приватній;
 - в) кооперативній;
 - г) муніципальній.
6. Правовий документ, що регламентує діяльність підприємства та його взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання – це:
- а) ліцензія;
 - б) статут;
 - в) колективний договір;
 - г) патент.
7. До підприємств можна віднести такий суб'єкт господарювання:
- а) їдальню, що знаходиться в складі промислового підприємства, і майно якої відображено в балансі останнього;
 - б) особу, що займається вирощуванням овочів у власному господарстві та їх реалізацією на колгоспному ринку;
 - в) особу, що займається індивідуальною трудовою діяльністю, пов'язаною з виробництвом одягу;
 - г) фермерське господарство;

8. Рівень відповідальності підприємств за результати своєї діяльності в ринковій економіці характеризується:

- а) повною відповідальністю, аж до особистого майна;
- б) розподілом відповідальності між підприємством і державою;
- в) мінімальним ризиком господарської діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

9. Яка із зазначених ознак не відповідає положенню підприємства в ринковій економіці:

- а) головний мотив діяльності – одержання прибутку;
- б) розподіл відповідальності за результати діяльності між підприємством і державою;
- в) мінімально необхідний ступінь державного втручання в діяльність підприємства;
- г) повна автономія і самостійність підприємства.

10. За способом утворення та формування статутного фонду підприємства класифікують на:

- а) головні, дочірні, асоційовані, філії;
- б) унітарні, корпоративні;
- в) комерційні, некомерційні;
- г) національні, іноземні, спільні.

11. За технологічною (територіальною) цілісністю та ступенем підпорядкування виділяють підприємства:

- а) головні, дочірні, асоційовані, філії;
- б) унітарні, корпоративні;
- в) великі, середні, малі;
- г) національні, іноземні, спільні.

12. Відповідно до Господарського Кодексу України підприємства відносять до великих, середніх або малих за:

- а) площиною;
- б) формою власності;
- в) положенням на споживчому ринку;
- г) кількістю працюючих та обсягом валового доходу від реалізації.

13. Критерієм оцінювання ефективності господарської і фінансової діяльності підприємств у ринковій економіці є:

- а) ступінь виконання планових завдань;
- б) рівень рентабельності капіталу;
- в) ступінь досягнення конкурентної переваги;
- г) рівень продуктивності праці.

14. Відповідно до Господарського кодексу України у складі підприємства інші юридичні особи:

- а) можуть бути, якщо це передбачається статутом підприємства;
- б) можуть бути, якщо це передбачається законодавством;
- в) не можуть бути;
- г) за згодою засновників.

15. Критерієм, що використовується для віднесення підприємства до виду «малого» є:

- а) розмір господарської діяльності;
- б) форма власності;
- в) положення на споживчому ринку;
- г) чисельність працівників та річний дохід підприємства.

16. Основною ознакою відмінності господарчих товариств є:

- а) особливості формування майна;
- б) ступінь майнової відповідальності;
- в) особливості оподаткування;
- г) непередбачений термін функціонування.

17. Товариства з обмеженою відповідальністю більш поширені, ніж товариства з повною відповідальністю в зв'язку з тим, що:

- а) засновані переважно на власній праці їхніх членів;
- б) їхнє майно формується за рахунок оренди засобів виробництва;
- в) його члени несуть відповідальність у рамках вкладеного ними капіталу в статутний фонд;
- г) його члени несуть солідарну відповідальність у рамках усього власного майна.

18. Командитному товариству найбільш властива така риса, як:

- а) рівномірний розподіл ризику між засновниками;
- б) формування майна за рахунок пайових внесків засновників у грошовій і майновій формі;
- в) різний ступінь участі в управлінні товариством, що базується на майновій відповідальності.

19. До форм непрямого державного регулювання діяльності підприємств належить:

- а) забезпечення рівноправності під час найму на роботу та оплати праці незалежно від статі, релігії, місця проживання;
- б) регламентація порядку розрахунків зі споживачами (без електронно-касового апарата і з ним, за національну чи іноземну валюту);
- в) регулювання експортно-імпорتنих і бартерних операцій підприємств;
- г) антимонопольний контроль за діяльністю підприємств.

20. Учасники товариства з додатковою відповідальністю відповідають за боргами товариства:

- а) у межах належних їм внесків;
- б) солідарно усім майном;
- в) у межах належних їм внесків і майном у розмірі, кратному внеску;
- г) у межах належних їм акцій.

21. Статутний фонд товариства з обмеженою відповідальністю поділений на:

- а) акції
- б) внески;
- в) цінні папери;
- г) дві частини.

22. Командитному товариству найбільш властива така риса як:

- а) рівномірний розподіл ризику між засновниками;
- б) формування майна за рахунок пайових внесків засновників у грошовій і майновій формі;
- в) різний ступінь майнової відповідальності учасників;
- г) рівна участь всіх учасників в процесі управління.

23. Для закритих акціонерних товариств є характерним:

- а) нерівна номінальна вартість акцій;
- б) акції цих підприємств не надходять у вільний продаж;
- в) кількість акціонерів на цих підприємствах не перевищує 300 чоловік;
- г) акції цих підприємств котируються на фондовій біржі.

24. Яка з перерахованих форм державного регулювання не належить до форм прямого впливу?

- а) стимулювання розвитку малих підприємств шляхом надання пільг під час оподаткування, одержання державних кредитів, створення фондів сприяння розвитку малих підприємств;
- б) антимонопольний контроль за діяльністю підприємств;
- в) державний контроль за якістю продукції;
- г) державне регулювання правил продажу окремих видів товарів, умов і термінів збереження і реалізації, маркування, обміну та інше.

25. Визначені законом вимоги до діяльності підприємств, обов'язкові для виконання всіма підприємствами реалізуються через форми:

- а) ринкового регулювання діяльності підприємств;
- б) прямого державного регулювання діяльності підприємств;
- в) непрямого державного регулювання діяльності підприємств;
- г) опосередкованого державного регулювання діяльності підприємств.

ТЕМА № 2 Основні засоби та нематеріальні ресурси підприємства

Мета: закріпити у студентів теоретичні знання сутності, класифікації та особливостей функціонування основних засобів підприємства, а також розвинути практичні навички з розрахунку вартості основних засобів, амортизаційних відрахувань та показників використання основних засобів підприємства.

Зміст теми

1. Поняття і класифікація основних фондів підприємства.
2. Оцінювання основних фондів.
3. Зношення, амортизація та ремонт основних фондів.
4. Показники стану та використання основних фондів підприємства.

Основні формули для розв'язання задач з теми

Первісна вартість основних фондів:

$$B_n = B_{np} + B_{\partial} + B_m + B_{з\partial} + B_{in} \quad (2.1)$$

або

$$B_n = B_{cn} + B_{обл} + B_з + B_{in}, \quad (2.2)$$

де B_{np} – витрати на придбання об'єкта основних фондів, грн;

B_{∂} – витрати на доставку об'єкта основних фондів, грн;

B_m – витрати на монтаж об'єкта основних фондів, грн;

$B_{з\partial}$ – витрати на запуск у дію об'єкта основних фондів, грн;

B_{cn} – витрати на спорудження об'єкта, грн;

$B_{обл}$ – витрати на обладнання, що встановлюється на спорудженому об'єкті, грн;

B_{in} – інші супутні витрати, пов'язані з придбанням або спорудженням об'єкта основних фондів, грн.

Відновна вартість основних фондів:

$$B_{\epsilon} = \frac{B_n}{\left(1 + \frac{\Delta\Pi_{np}}{100}\right)^t}, \quad (2.3)$$

де B_n – первісна вартість об'єкта основних фондів, грн;

$\Delta\Pi_{np}$ – річний приріст продуктивності праці в країні, %;

t – кількість років, що пройшли від року створення діючого об'єкта основних фондів.

Відновна вартість основних фондів з урахуванням їх зносу:

$$B_{\epsilon}^{zn} = B_{\epsilon} - (t \cdot AB), \quad (2.4)$$

де AB – щорічна сума амортизаційних відрахувань.

Залишкова (балансова) вартість об'єкта основних фондів:

$$B_з = B_n - C_{zn}, \quad (2.5)$$

де $B_з$ – залишкова вартість об'єкта основних фондів;

B_n – первісна вартість об'єкта основних фондів;

C_{zn} – сума накопиченого зносу об'єкта основних фондів за весь термін його експлуатації.

Середньорічна вартість основних фондів:

$$\bar{B} = B_{поч} + \frac{П \cdot r_1}{12} - \frac{B \cdot r_2}{12}, \quad (2.6)$$

де $B_{поч}$ – вартість основних фондів на початок періоду;

$П, B$ – вартість відповідно введених та виведених основних фондів протягом періоду;

r_1, r_2 – кількість повних місяців відповідно з моменту введення і вибуття основних фондів до кінця періоду.

Амортизація – це поступове перенесення вартості основних фондів на вартість виготовленої продукції, виконаних робіт і послуг з метою їх повного відновлення.

Норма амортизації – це річні відсотки відшкодування вартості зношеної частини основних фондів.

Норми амортизації обчислюються за такою формулою:

$$H_a = \frac{B_n - B_l}{B_n \cdot T_{кв}} \cdot 100, \quad (2.7)$$

де B_n, B_l – відповідно первісна та ліквідаційна вартість об'єкта основних фондів;

$T_{кв}$ – строк корисного використання, роки.

У практиці господарювання підприємства може бути застосований один з кількох методів нарахування амортизації:

- прямолінійний (або рівномірний),
- виробничий,
- зменшеної залишкової вартості,
- зменшеного подвійного залишку,
- кумулятивний.

Метод прямолінійної (рівномірної) амортизації передбачає, що протягом усього строку корисного використання об'єкта основних фондів його вартість, що амортизується, рівномірно списується (розподіляється) на точні витрати підприємства та відноситься на собівартість виготовленої продукції, виконаних робіт та послуг, що надаються. Щорічна сума амортизаційних відрахувань (АВ) визначається за формулою

$$AB = \frac{B_n - B_l}{T_{к.в}}, \quad (2.8)$$

де B_n – початкова вартість основних фондів, грн;

B_l – ліквідаційна вартість основних фондів, грн;

$T_{к.в.}$ – строк корисного використання основних фондів, роки.

Виробничий метод нарахування амортизації базується на припущенні, що об'єкт основних фондів амортизується тільки під час його експлуатації. При цьому тимчасові строки його бездіяльності ніяк не вплива-

ють на процес нарахування амортизації, а річна сума амортизаційних відрахувань визначається за формулою:

$$AB = Q_{\phi} \cdot H_{в.а.}, \quad (2.9)$$

де Q_{ϕ} – фактичний річний обсяг продукції (робіт, послуг), нат. од.;

$H_{в.а.}$ – виробнича ставка (норма) амортизації, грн /од.

Виробнича ставка (норма) амортизації визначає, яка частка вартості об'єкта основних фондів, що амортизується, припадає на одиницю продукції, виходячи з очікуваного обсягу її випуску за весь термін його корисного використання. Вона обчислюється за формулою:

$$H_{в.а.} = \frac{B_n - B_{л.}}{Q_{оч}}, \quad (2.10)$$

де $Q_{оч}$ – загальний розрахунковий (або очікуваний) обсяг виробництва за весь термін використання об'єкта основних фондів, нат. од.

Метод зменшеної залишкової вартості. Річна сума амортизаційних відрахувань за цього методу обчислюється за формулою:

$$AB = B_з \cdot H_a, \quad (2.11)$$

$$H_a = \left(1 - T_{к.в.} \sqrt{\frac{B_{л.}}{B_n}} \right), \quad (2.12)$$

де $B_з$ – залишкова вартість основних фондів, грн;

H_a – річна норма амортизації;

$T_{к.в.}$ – кількість років корисного використання об'єкта основних фондів.

Метод подвійного зменшеного залишку. При нарахуванні амортизації за допомогою цього методу ліквідаційна вартість основних фондів не враховується. Сума річних амортизаційних відрахувань визначається за формулою

$$AB = 2 \cdot H_a \cdot B_з / 100, \quad (2.13)$$

$$H_a = \frac{100}{T_{к.в.}}, \quad (2.14)$$

де H_a – норма амортизаційних відрахувань, %;

$T_{к.в.}$ – строк корисного використання, роки.

Кумулятивний метод амортизації ще називають методом списання вартості за сумою кількості років. Річна сума амортизації обчислюється за формулою

$$AB = k \cdot (B_n - B_{л.}), \quad (2.15)$$

де k – кумулятивний коефіцієнт, який обчислюється так:

$$k = \frac{\text{Кількість років, що залишилися до кінця строку служби об'єкта}}{\text{Сума років строку служби об'єкта}} \quad (2.16)$$

Показниками динаміки (руху) основних фондів є коефіцієнт оновлення і коефіцієнт вибуття, які розраховуються на основі балансу основних фондів.

Коефіцієнт оновлення основних фондів визначається за формулою

$$K_{он} = \frac{\Pi}{B_{кін}} \cdot 100. \quad (2.17)$$

Коефіцієнт вибуття основних фондів визначається за формулою

$$K_{в} = \frac{B}{B_{поч}} \cdot 100, \quad (2.18)$$

де $B_{кін}$, $B_{поч}$ – вартість основних фондів відповідно на кінець і на початок періоду;

Π , B – вартість відповідно введених і виведених з експлуатації основних фондів.

Для оцінювання ефективності використання основних фондів застосовуються показники фондоддачі, фондомісткості та фондоозброєності.

Фондоддача визначається за формулою:

$$\Phi B = \frac{Q}{\bar{B}}, \quad (2.19)$$

де Q – обсяг виготовленої продукції;

\bar{B} – середньорічна первісна вартість основних виробничих фондів.

Фондомісткість розраховується за формулою:

$$\Phi C = \frac{\bar{B}}{Q}. \quad (2.20)$$

Фондоозброєність визначається як відношення вартості основних виробничих фондів до чисельності промислово-виробничого персоналу (працівників основної діяльності):

$$\Phi O = \frac{\bar{B}}{\bar{Ч}_{ПВП}}, \quad (2.21)$$

де \bar{B} – середньорічна первісна вартість основних виробничих фондів;

$\bar{Ч}_{ПВП}$ – середньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу (або робітників).

2.1 Завдання для самостійного виконання та розв'язання

Теоретичні питання

1. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства.
2. Визначення й оцінювання нематеріальних активів.
3. Правовий захист та ефективність використання нематеріальних активів підприємства.

Задачі

Задача 2.1

Вартість основних фондів на початок планового періоду складає 2660 тис. грн. У березні планується введення в експлуатацію основних фондів на суму 220 тис. грн. Першого серпня планується вилучення основних фо-

ндів на суму 160 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних фондів і вартість основних фондів на кінець планового року.

Задача 2.2

Визначити відновну вартість автоматичної лінії з розливу безалкогольних напоїв, якщо відомо, що її первісна вартість 100 тис. грн, лінія експлуатується 3 роки, середньорічний приріст продуктивності праці по народному господарству становив 1%. Якою буде відновна вартість лінії з урахуванням зносу, якщо відомо, що річна норма амортизації становить 15%?

Задача 2.3

Повна первісна вартість обладнання 2000 тис. грн. Його можлива ліквідаційна вартість 50 тис. грн, термін використання обладнання – 10 років. Розрахувати суму фізичного зносу об'єкта в нормальних умовах функціонування через п'ять років після введення в дію.

Задача 2.4

Первісна вартість основних виробничих фондів підприємства на початок року складає 40 млн. грн. Протягом року були введені в дію машини на суму 3 млн. грн та виведено з експлуатації обладнання на суму 2 млн. грн. Знос фондів на початок року складає 30%, а норма амортизації за рік – 10%. Визначте: а) первісну вартість основних фондів на кінець року; б) суму амортизації за рік; в) залишкову вартість основних фондів на кінець року.

Задача 2.5

Повна первісна вартість верстата – 10,2 тис. грн, строк експлуатації – 8 років. Затрати на модернізацію складають 2,3 тис. грн, витрати по демонтажу – 0,2 тис. грн, залишкова вартість верстата – 0,5 тис. грн.

Визначте річну суму амортизаційних відрахувань та норму амортизації за умов лінійного методу нарахування.

Задача 2.6

Визначте річну суму амортизаційних відрахувань за такими способами нарахування амортизації.

1. Прямолінійний метод.

Придбаний об'єкт вартістю 120 тис. грн зі строком експлуатації п'ять років.

2. Метод зменшення залишкової вартості.

Придбаний об'єкт основних засобів вартістю 100 тис. грн зі строком експлуатації п'ять років.

3. Кумулятивний метод.

Придбаний об'єкт основних засобів вартістю 150 тис. грн. Строк експлуатації встановлений в 5 років.

Задача 2.7

Визначити показники використання основних фондів (фондовіддачу, фондомісткість, фондоозброєність), якщо відомо, що вартість основних фондів на початок року становить 690 тис. грн. У лютому буде введено основних фондів на 60 тис. грн, у липні – на 50 тис. грн. Обсяг випуску продукції становить 9500 тис. грн. Чисельність промислово-виробничого персоналу 794 чол.

Задача 2.8

Обчислити показники використання основних фондів, фондоозброєності робітників та коефіцієнт зносу основних фондів на кінець року, якщо відомо, що первісна вартість основних фондів на початок року 10 млн. грн, на кінець року – 12,1 млн. грн, залишкова вартість основних фондів на кінець року 11,3 млн. грн. За звітний період валова продукція склала 25 млн. грн, чисельність робітників у максимально тривалій зміні 3200 чоловік.

2.2 Запитання для самоконтролю

1. Дайте означення сутності основних фондів та їх призначення в підприємстві.
2. Чи існує зв'язок між економічними категоріями «основні фонди», «основні виробничі фонди»?
3. Назвіть ознаки за якими класифікують основні фонди підприємства. Що собою являють активні та пасивні основні фонди?
4. Дайте характеристику видової (виробничої) структури основних фондів підприємства. Розкрийте фактори та тенденції динаміки виробничої структури основних фондів.
5. Які оцінки використовують для визначення наявності та руху основних фондів? Завдяки яким показникам визначають ефективність використання основних фондів?
6. Призначення вартісних показників оцінки основних фондів, їх види і сутність.
7. Які види зносу основних фондів ви знаєте? Дайте їх означення.
8. Розкрийте сутність амортизації основних фондів підприємства.
9. Які методи амортизації основних фондів підприємства існують?
10. Назвіть види відтворення основних фондів. Наведіть приклади простого та розширеного відтворення.
11. Які види ремонтів ви знаєте? Дайте характеристику кожного з них, а також наслідків їх здійснення.
12. Дайте характеристику показників, що характеризують ступінь зносу та інтенсивність відновлення основних фондів підприємства.

2.3 Тестові завдання

1. До складу основних виробничих фондів входять:
 - а) будівлі, споруди, передавальні пристрої, транспортні засоби;
 - б) будівлі, споруди, передавальні пристрої, устаткування, незавершене виробництво, інструменти і прилади, транспортні засоби;
 - в) будівлі, споруди, машини, устаткування, транспортні засоби, інструменти і прилади, запаси сировини і матеріалів.

2. Ознака, що лежить в основі поділу основних фондів на активну та пасивну частину, це:
 - а) цільове призначення;
 - б) рівень дохідності;
 - в) ступінь спрацьованості;
 - г) характер участі у виробничих процесах.

3. До активної частини основних виробничих фондів відносяться:
 - а) машини, устаткування, передавальні пристрої;
 - б) будівлі, споруди, інвентар;
 - в) будівлі, споруди, незавершене виробництво, готова продукція;
 - г) незавершене виробництво, машини, транспортні засоби

4. До пасивної частини основних виробничих фондів відносяться:
 - а) машини, споруди, транспортні засоби, збутова мережа;
 - б) будівлі, споруди, інвентар;
 - в) устаткування, силові машини, вимірювальні прилади і техніка.

5. Основні фонди під час зарахування на баланс підприємства в результаті придбання, будівництва оцінюються за:
 - а) відновною вартістю;
 - б) первісною вартістю;
 - в) залишковою вартістю.

6. Виробнича структура основних фондів відображає:
 - а) склад і співвідношення основних фондів відносно ролі і функцій у технологічному процесі;
 - б) склад і співвідношення основних фондів між їх активною та пасивною частками;
 - в) склад і співвідношення основних фондів між їх групами за віком;
 - г) склад і співвідношення основних фондів за їх призначенням.

7. Сума амортизаційних відрахувань використовується на:
 - а) відтворення й удосконалення основних фондів підприємства;
 - б) покриття матеріальних витрат підприємства і виплату заробітної плати.

8. Під фізичним зносом основних фондів розуміють:

- а) зменшення вартості машин і устаткування в результаті впровадження нових ефективних їх видів;
- б) постійну втрату основними фондами своєї первісної вартості в процесі виробництва;
- в) постійну втрату основними фондами своєї первісної вартості, що відбувається з ними в процесі виробництва чи їх бездіяльності.

9. До первісної вартості необоротних активів включають такі витрати:

- а) витрати на ліквідацію основних засобів;
- б) прямі податки;
- в) витрати на доставку основних засобів;
- г) витрати на сплату відсотків за користування кредитом.

10. Залишкова вартість основних фондів відображає:

- а) вартість основних фондів, що ще не перенесена на витрати виробництва й обігу;
- б) їхню ринкову вартість;
- в) можливу ціну їхнього продажу;
- г) вартість основних фондів на момент їхньої ліквідації.

11. Амортизація основних фондів – це:

- а) знос основних фондів;
- б) процес перенесення вартості основних фондів на собівартість виготовленої продукції;
- в) відтворення основних фондів;
- г) витрати з утримання основних фондів.

12. Норма амортизації (%) показує:

- а) яка сума коштів витрачається на відтворення основних фондів;
- б) нормативний термін експлуатації основних фондів;
- в) частку балансової вартості основних фондів, що щорічно переноситься на створену продукцію.

13. Метод якої амортизації дозволяє вирішити проблему заміни основних фондів з виникненням перевищення темпів морального зносу над темпами фізичного зносу?

- а) рівномірної;
- б) прискореної;
- в) нерівномірної;
- г) прямолінійної.

14. До методів нарахування амортизації необоротних активів відносять?

- а) пропорційний;
- б) мультиплікаційний;
- в) математичний;
- г) прямолінійний.

15. Відновна вартість основних фондів дорівнює:

- а) фактичній сумі витрат підприємства на придбання, транспортування, монтаж, побудову і спорудження основних засобів;
- б) первісній вартості за вирахуванням зносу;
- в) витратам на створення, будування, придбання, транспортування і монтаж даного предмета основних засобів у сучасних умовах, за діючими цінами на момент переоцінення;
- г) вартості, за якою основні фонди відображаються на балансі підприємства.

16. Розрахунок амортизаційних відрахувань методом залишку, що зменшується, передбачає:

- а) нарахування амортизації відповідно до норм амортизації рівномірно, протягом нормативного строку служби;
- б) здійснення значної частки амортизаційних відрахувань в перший рік використання основних фондів (до 30%);
- в) нарахування амортизації на підставі залишкової вартості;
- г) нарахування амортизації на підставі строку корисної служби основних фондів.

17. Прискорена амортизація означає:

- а) нарахування амортизації за сумою цифр числа років експлуатації основних фондів;
- б) нарахування амортизації відповідно до норм амортизації рівномірно, протягом нормативного строку служби;
- в) засіб формування процесу накопичення капіталу, прискорення оновлення та модернізації машин і устаткування з метою підвищення конкурентоспроможності на світових ринках;
- г) нарахування амортизації на підставі залишкової вартості.

18. Коефіцієнт оновлення основних фондів розраховується на підставі:

- а) середньорічної вартості основних фондів;
- б) вартості основних фондів на початок року;
- в) залишкової вартості основних фондів;
- г) вартості основних фондів на кінець року.

19. Фондовіддача розраховується на підставі:

- а) вартості основних фондів на початок року;
- б) середньорічної вартості основних фондів;
- в) середньорічної вартості активної частки основних фондів;
- г) вартості основних фондів на кінець року.

20. Ефективність використання основних фондів визначається такими показниками:

- а) коефіцієнтом оновлення та коефіцієнтом вибуття;
- б) фондівіддачею та фондомісткістю;
- в) коефіцієнтом інтенсивного використання основних фондів;
- г) коефіцієнтом екстенсивного використання основних фондів.

21. Коефіцієнт екстенсивного використання основних фондів відображає:

- а) загальну ефективність використання основних фондів;
- б) ефективність використання устаткування відносно часу;
- в) ефективність використання устаткування відносно його потужності;
- г) рух основних фондів.

22. Фондомісткість розраховується на підставі:

- а) обсягу випущеної продукції;
- б) обсягу готових виробів;
- в) обсягу реалізованої продукції;
- г) обсягу готових виробів та напівфабрикатів.

23. Коефіцієнт вибуття основних фондів розраховується на підставі:

- а) вартості основних фондів на кінець року;
- б) середньорічної вартості основних фондів;
- в) залишкової вартості;
- г) вартості основних фондів на початок року.

24. До форм простого відтворення основних фондів відносяться:

- а) капітальний ремонт;
- б) нове будівництво і розширення діючих підприємств;
- в) реконструкція, технічне переоснащення, модернізація устаткування.

25. Розширене відтворення основних фондів не здійснюється у формі:

- а) заміни застарілих елементів основних фондів;
- б) реконструкції підприємства;
- в) нового будівництва;
- г) модернізації основних фондів.

26. Збереження засобів праці в придатному для виробничого використання стані шляхом проведення регулярних ремонтно-профілактичних операцій з метою усунення дрібних несправностей і запобігання прогресуючому фізичному зносу – це:

- а) поточний ремонт;
- б) капітальний ремонт;
- в) модернізація;
- г) реконструкція.

27. Показник фондovіддачі характеризує:

- а) оборотність оборотних засобів;
- б) питомі витрати основних фондів на одну гривню реалізованої продукції;
- в) рівень технічної озброєності праці;
- г) обсяг товарної продукції, що припадає на одну гривню основних виробничих фондів.

28. Показник фондомісткості характеризує:

- а) розмір основних виробничих фондів, що приходить на одного робітника;
- б) вартість основних фондів, що приходить на одну гривню продукції, що випускається;
- в) вартість реалізованої продукції, що приходить на одну гривню основних виробничих фондів.

29. Екстенсивне використання основних виробничих фондів характеризують:

- а) фондомісткість, фондovіддача;
- б) коефіцієнт завантаження устаткування;
- в) фондоозброєність праці;
- г) рентабельність виробництва;

30. За природою свого походження нематеріальні ресурси виникають завдяки:

- а) зносу основних виробничих фондів;
- б) зменшенню індивідуальних витрат на виробництво;
- в) новим, унікальним знанням у будь-якій формі;
- г) наближенню споживачів до виробників продукції.

31. Головною особливістю нематеріальних ресурсів є:

- а) відсутність можливості визначення загального конкретного розміру користі, вигоди, яку вони дають підприємству;
- б) короткий життєвий цикл;
- в) неможливість забезпечення їхнього правового захисту;
- г) їх безприбутковий характер.

32. Які з нижченаведених нематеріальних ресурсів не є об'єктами промислової власності:

- а) товарні знаки і знаки обслуговування;
- б) винаходи;
- в) ноу-хау;
- г) корисні моделі.

33. Винахід – це:

- а) принципове нове технічне рішення існуючої виробничої проблеми, що дає позитивний ефект для народного господарства;
- б) розроблена автором або авторським колективом модель виробу, який буде випускатися на даному підприємстві;
- в) корисна рекомендація, що стосується техніки та технології, які використовуються на даному підприємстві;
- г) певний досвід підприємства у будь-якій сфері його діяльності.

34. Право власності на винахід засвідчується:

- а) патентом;
- б) ліцензією;
- в) авторським свідоцтвом;
- г) свідоцтвом.

35. Розроблена автором або авторським колективом модель виробу, який буде випускатися на даному підприємстві – це:

- а) винахід;
- б) промисловий зразок;
- в) корисна модель;
- г) еталон.

36. Патент – це:

- а) система правових норм, що визначають виключне право авторів наукових, літературних творів на використання плодів своєї праці;
- б) договір на строкове і відшкодоване володіння та користування майном;
- в) документ, яким держава, надає особі або підприємству виключне право використання зазначеного в ньому об'єкта промислової власності;
- г) дозвіл на використання нематеріальних ресурсів.

37. Авторське свідоцтво посвідчує пріоритет і авторство на:

- а) товарні знаки і знаки обслуговування;
- б) промислові зразки;
- в) корисні моделі;
- г) винаходи.

38. Новизна якого з нематеріальних ресурсів має локальний характер:

- а) винахід;
- б) промисловий зразок;
- в) раціоналізаторська пропозиція;
- г) корисна модель.

39. Що не належить до об'єктів інтелектуальної власності:

- а) програмне забезпечення;
- б) база даних;
- в) банк даних;
- г) «ноу-хау».

41. Сформований імідж фірми, складовими якого є досвід, ділові зв'язки, стала клієнтура, доброзичливість та прихильність споживачів – це:

- а) товарний знак;
- б) гудвіл;
- в) «ноу-хау»;
- г) фірмове найменування.

42. Нематеріальні активи – це:

- а) права власності і захист доступу до нематеріальних ресурсів підприємства та використання цих прав з метою одержання доходу;
- б) різновид нематеріальних ресурсів;
- в) складова потенціалу підприємства, здатна приносити економічну користь протягом тривалого часу, для якої характерні відсутність матеріальної основи отримання доходів;
- г) майнові права підприємства.

ТЕМА № 3 Виробнича потужність підприємства

Мета: закріпити у студентів теоретичні знання та розвинути практичні навички з розрахунку виробничої потужності механічного та складального цеху.

Зміст теми

1. Характеристика техніко-технологічної бази виробництва.
2. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства.
3. Формування та використання виробничої потужності підприємства

Основні формули для розв'язання задач по темі

Виробнича потужність групи технологічного обладнання (M_i) де виконується i -та технологічна операція при виготовленні конкретного виробу, визначається за формулою:

$$M_i = \frac{\Phi_p \cdot C_i \cdot K_g}{t_i}, \quad (3.1)$$

де Φ_p – режимний фонд часу роботи обладнання за розрахунковий (плановий) період (за рік, квартал, місяць тощо), хв, визначається за формулою:

$$\Phi_p = F_p \cdot P \cdot T_{зм} \cdot (1 - \alpha), \quad (3.2)$$

де F_p – число робочих днів за плановий період;

P – число змін;

$T_{зм}$ – тривалість зміни, хв;

α – втрати часу (у відносних одиницях) на плановий ремонт, налагодження обладнання та технологічні перерви, ($\alpha = 0,02 - 0,12$);

C_i – число одиниць взаємозамінюваного обладнання, шт.;

K_g – коефіцієнт виконання норм, ($K_g = 1,01$ та вище);

t_i – час виконання i -тої технологічної операції, хв.

Якщо виготовлення виробу потребує виконання декількох різних операцій і по кожній з цих операцій виробнича потужність обладнання різна, то виробнича потужність цеху – M (дільниці) по даному виробу визначається за мінімальним значенням виробничої потужності ($M_{i \min}$) групи обладнання однієї із операцій. Тобто:

$$M = M_{i \min}. \quad (3.3)$$

Коефіцієнт завантаження групи обладнання (K_i), де виконується i -та технологічна операція, визначається за формулою:

$$K_i = \frac{M}{M_i}. \quad (3.4)$$

Середній коефіцієнт завантаження обладнання по цеху (дільниці) (K_c) можна визначити за формулою:

$$K_c = \frac{\sum_1^Z (K_i \cdot C_i)}{\sum_1^Z C_i}, \quad (3.5)$$

де Z – число операцій;

C_i – число одиниць обладнання на кожній операції, шт.

Виробнича потужність складального цеху або дільниці (M_c) розраховується за формулою:

$$M_c = \frac{\Phi_p \cdot S_u \cdot \beta \cdot K_e}{S_e \cdot (1 + y) \cdot T_u}, \quad (3.6)$$

де Φ_p – режимний фонд часу роботи цеху, ділянки за розрахунковий (плановий) період, хв;

S_u – загальна площа цеху, м²;

β – частина площі цеху, яка використовується під виробничий процес.

Тоді – $S_{II} \cdot \beta$ – корисна (виробнича) площа цеху, м²;

S_e – площа, яку безпосередньо займає виріб (верстак, стіл на якому проводиться складання виробу тощо), м²;

$$S_e = a \cdot b, \quad (3.7)$$

y – коефіцієнт (у відносних одиницях), який враховує площу підходів, під'їздів до робочого місця тощо;

Тоді: $S_B \cdot (1 + y)$ – робоча зона складання виробу, м²;

T_u – тривалість виробничого циклу виготовлення виробу, хв;

K_e – коефіцієнт виконання норм, який планується;

a, b – габарити виробу в плані, м;

Коефіцієнт використання виробничої площі (K_{nl}) розраховується за формулою:

$$K_{nl} = \frac{N}{M_c}, \quad (3.8)$$

де N – число виробів, які були виготовлені за розрахунковий період часу, шт.

3.1 Завдання для самостійного виконання та розв'язання

Теоретичні питання

1. Основні шляхи збільшення виробничої потужності виробничого підрозділу з технологічним обладнанням.

2. Шляхи збільшення виробничої потужності складального цеху.

Задачі

Задача 3.1

На початок року виробнича потужність цеху склала 15200 виробів. За планом реконструкції з першого березня потужність цеху збільшиться на 2400 штук і в серпні – на 550 штук, а в жовтні потужність зменшиться на 480 штук. Визначити вихідну і середньорічну виробничу потужність.

Задача 3.2

Виробнича потужність підприємства на початок планового року склала 274 млн. грн. Середньорічний приріст потужності планується за рахунок реконструкції сталеплавильного цеху – 37 млн. грн; проведення організаційно-технічних заходів – 19 млн. грн та зміни номенклатури продукції – 12 млн. грн. Вибуття виробничої потужності в результаті зносу основних фондів планується в сумі 18 млн. грн, в тому числі вибуття:

- обладнання з виробничою потужністю на виготовлення продукції на суму 9,5 млн. грн планується з 1 липня;

- решти виробничої потужності у зв'язку зі зносом основних фондів планується з 1 жовтня. Коефіцієнт використання середньорічної потужності 0,91. Розрахувати вихідну, середньорічну виробничу потужності, а також можливий обсяг продукції із розрахованої виробничої потужності у вартісному виразі.

Задача 3.3

Визначити виробничу потужність дільниці з виготовлення деталей.

Норми часу на виготовлення комплекту деталей такі: А – 30 хв, Б – 15 хв, В – 20 хв. Дільниця має 12 верстатів, режим роботи – двозмінний, тривалість зміни – 8 год, усього в році – 254 робочих дні.

Задача 3.4

На дільниці працюють 30 верстатів. Продуктивність одиниці обладнання – 15 виробів/год. Унаслідок організаційно-технічних заходів продуктивність у звітному періоді зросте на 15%. Режим роботи підприємства – 1,5 зміни. Тривалість зміни – 7 годин. Коефіцієнт використання робочого часу – 0,92. У прогностичному періоді 260 робочих днів. Коефіцієнт використання потужності – 0,87. Визначити прогностичну виробничу потужність та очікуваний розмір випуску продукції.

Задача 3.5

Хлібозавод повинен випустити за рік 135600 т хліба. Завод працює в три зміни, тривалість зміни 8 год. Перерви в роботі потокової лінії становлять 4% від діючого фонду часу. Визначити ритм потоку.

Задача 3.6

Визначити потужність і коефіцієнт завантаження верстата за такими даними. У році 260 робочих днів. Режим роботи двозмінний, тривалість зміни 8 годин, втрати часу на ремонт – 3%. Річний план виготовлення деталей 700 шт. Трудомісткість деталі 6 н.-год. Коефіцієнт виконання норм виробітку – 1,2.

Задача 3.7

Визначити виробниче завдання пакувальної дільниці, якщо вона має три потокові лінії. Продуктивність кожної лінії 8 т/зміну. Відходи виробництва становлять 2%. Продукція пакується в контейнери масою 12 кг.

Задача 3.8

На підприємстві планується переробити 5800 тонн сировини. Технічна норма продуктивності лінії 0,5 тонн / годину. Лінія працює у дві зміни по 8 годин. У роботі лінії плануються дві перерви на зміну по 5 хвилин кожна. Сезон перероблення сировини в готову продукцію триває 60 діб. Визначити необхідну кількість ліній для перероблення сировини.

Задача 3.9

Визначити необхідну кількість робочих місць і коефіцієнт їх завантаження, якщо трудомісткість виготовлення продукції по всіх операціях виготовлення продукції 380 хв, такт потоку 5 хв, коефіцієнт виконання норми 110%.

Задача 3.10

Виробничий процес складається із 7 операцій, тривалість виконання яких складає: 1-ї – 8 хв; 2-ї – 6 хв; 3-ї – 30 хв; 4-ї – 4 хв; 5-ї – 7 хв; 6-ї – 8 хв; 7-ї – 16 хв. Темп потоку складає 5 одиниць продукції / годину. Норма часу на виконання одним робітником робіт із обслуговування всіх операцій процесу дорівнює 110 хвилинам. Розрахувати необхідну кількість обладнання та явочну чисельність робітників на лінії.

Задача 3.11

Визначити потрібну кількість робочих місць та коефіцієнт їх завантаження, якщо трудомісткість виробленої продукції – 250 хв, такт потоку – 4 хв, коефіцієнт виконання норми – 1,12.

3.2 Запитання для самоконтролю

1. Сформулюйте поняття виробничої потужності підрозділу.
2. Від яких факторів залежить виробнича потужність технологічного обладнання?
3. Від яких факторів залежить виробнича потужність складального цеху або дільниці?
4. Чому виробнича потужність визначається за мінімальним значенню M_{\min} ?
5. Як визначити число робочих днів за 1 рік?
6. Як визначити режимний фонд часу роботи технологічного обладнання?
7. Які бувають втрати часу, коли простоює технологічне обладнання?

8. Як визначається коефіцієнт завантаження для обладнання? Назвіть його величину для мінімального значення виробничої потужності.

9. Запишіть формулу для визначення середнього коефіцієнта завантаження обладнання.

10. Як визначається коефіцієнт використання робочої площі?

3.3 Тестові завдання

1. Виробнича потужність підприємства – це:

- а) максимальний випуск продукції у вузькому місці;
- б) система адресних завдань із виробництва продукції;
- в) максимально можливий випуск продукції за певний період часу за умови максимального завантаження обладнання та виробничої площі;
- г) максимально можливий річний випуск продукції з використанням технічних засобів.

2. Виробнича потужність не залежить від:

- а) номенклатури, асортименту та якості продукції, що випускається;
- б) кваліфікації робітників;
- в) тривалості виробничого циклу;
- г) наявного на підприємстві обладнання.

3. При розрахунку виробничої потужності у багатноменклатурному виробництві береться до уваги:

- а) корисний фонд робочого часу устаткування, кількість устаткування, трудомісткість одиниці продукції;
- б) корисний фонд робочого часу устаткування, кількість устаткування, трудомісткість одиниці типового виду продукції;
- в) корисний фонд робочого часу устаткування, кількість устаткування, трудомісткість комплекту;
- г) коефіцієнт виробничої потужності відносно груп устаткування, виробнича програма.

4. Одиниці вимірювання виробничої потужності підприємства:

- а) вартісні;
- б) трудові;
- в) натуральні;
- г) ті ж самі, за якими планується випуск продукції.

5. Виробнича потужність, що визначається періодично у зв'язку зі зміною вимог виробництва або з перевищенням проектних показників:

- а) проектна;
- б) поточна;
- в) резервна;
- г) планова.

6. Виробнича потужність, що визначається в процесі реконструкції діючого або будівництва нового підприємства:

- а) проектна;
- б) поточна;
- в) резервна;
- г) планова.

7. До факторів, що визначають виробничу потужність, відносяться:

- а) кількість устаткування (площі), фонд часу роботи устаткування, продуктивність устаткування;
- б) фактори технічного та організаційного рівня виробництва;
- в) продуктивність праці, продуктивність устаткування;
- г) виробнича програма.

8. Очікуваний середній обсяг діяльності, що може бути досягнутий за умов звичайної діяльності підприємства протягом кількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого обслуговування виробництва, називається:

- а) нормальною потужністю;
- б) виробничою (максимальною) потужністю;
- в) коефіцієнтом використання потужності.

9. Виробнича потужність підприємства визначається за потужністю підрозділів:

- а) основних;
- б) допоміжних;
- в) перспективних;
- г) що є вузькими місцями.

10. Виробнича потужність підрозділів визначається за потужністю обладнання:

- а) основного;
- б) допоміжного;
- в) резервного;
- г) що вводиться до експлуатації.

11. При визначенні виробничої потужності підприємства використовують фонд часу роботи обладнання:

- а) календарний;
- б) номінальний;
- в) плановий;
- г) фактичний.

12. При безперервному режимі роботи підприємства номінальний фонд часу роботи обладнання буде дорівнювати:

- а) фактичному;
- б) плановому;
- в) календарному;
- г) середньостатистичному.

13. З наведених нижче факторів не сприяють підвищенню ефективності використання виробничих потужностей підприємства:

- а) зниження серійності випуску продукції;
- б) збільшення змінності роботи устаткування;
- в) підвищення питомої ваги активної частини основних фондів в їх загальному обсязі;
- г) підвищення ступеня оновлення устаткування.

14. Середньорічна виробнича потужність підприємства розраховується як:

- а) потужність на початок періоду, скоригована на приріст потужності та зменшення потужності за рахунок вибуття;
- б) потужність на початок періоду, скорегована не тільки на приріст (зменшення) потужності, а й строки її введення (вибуття);
- в) середньоарифметичне із вхідної та вихідної потужності;
- г) потужність, що склалася станом на 1 червня відповідного періоду.

15. Коефіцієнт використання виробничої потужності розраховується як:

- а) частка від ділення запланованої річної продуктивності підприємства на середньорічну потужність;
- б) добуток потужності одиниці обладнання на кількість одиниць обладнання;
- в) частка від ділення трудомісткості кожного виробу на базову трудомісткість;
- г) частка від ділення вихідної виробничої потужності на вхідну.

16. Річна кількість продукції, що випустило підприємство, складає 360 тис. од., виробнича потужність підприємства – 400 тис. од. / рік. Коефіцієнт використання виробничої потужності складає:

- а) 0,7;
- б) 0,8;
- в) 0,9;
- г) 1,0.

ТЕМА № 4 Оборотні засоби підприємства

Мета: закріпити у студентів теоретичні знання та розвинути практичні навички з розрахунку нормативів оборотних засобів у виробничих запасах, у незавершеному виробництві, у запасах готової продукції та показників ефективності використання оборотних засобів підприємства.

Зміст теми

1. Поняття, склад і класифікація оборотних засобів (коштів).
2. Визначення потреби в оборотних коштах.
3. Характеристика наявності і ефективного використання оборотних коштів.

Основні формули для розв'язання задач з теми

Норматив оборотних засобів у виробничих запасах:

$$H_{вз} = P_{\partial} \cdot H_3, \quad (4.1)$$

де P_{∂} – середньоденна потреба підприємства в певному виді матеріальних ресурсів;

H_3 – норма запасу певного виду матеріальних ресурсів, дні.

Норма запасу матеріальних ресурсів (H_3) включає: транспортний, технологічний, підготовчий, поточний та страховий запаси.

Норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві ($H_{н.в.}$):

$$H_{н.в.} = Q_{\partial} \cdot T_{в.ц.} \cdot K_{н.в.}, \quad (4.2)$$

де Q_{∂} – середньоденний обсяг випуску продукції, розрахований за виробничою собівартістю;

$T_{в.ц.}$ – тривалість виробничого циклу;

$K_{н.в.}$ – коефіцієнт наростання витрат на виробництво продукції.

Коефіцієнт наростання витрат:

$$K_{нв} = \frac{M + 0,5 \cdot (C_1 - M)}{C_1} \quad \text{або} \quad K_{нв} = \frac{C_0 + 0,5C_1}{C_0 + C_1}, \quad (4.3)$$

де M – сума матеріальних витрат на виробництво одного виробу;

C_1 – собівартість одиниці виробу;

C_0 – одноразові витрати на початку циклу виготовлення продукції.

Середньоденний обсяг випуску продукції (Q_{∂}):

$$Q_{\partial} = \frac{Q}{D}, \quad (4.4)$$

де Q – обсяг виготовленої продукції;

D – кількість днів в періоді.

Норматив оборотних засобів у запасах готової продукції на складі ($H_{зн}$), визначається як добуток одноденного випуску продукції за виробничою собівартістю (Q_{∂}) на норму запасу готової продукції на складі в днях (H_3):

$$H_{zn} = Q_d \cdot H_3. \quad (4.5)$$

Сукупний норматив оборотних засобів підприємства (H_c):

$$H_c = H_{вз} + H_{нв} + H_{мн} + H_{zn}, \quad (4.6)$$

де $H_{вз}$ – норматив оборотних засобів у виробничих запасах;

$H_{нв}$ – норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві;

$H_{мн}$ – норматив оборотних засобів у витратах майбутнього періоду;

H_{zn} – норматив оборотних засобів у запасах готової продукції.

Для оцінювання ефективності використання оборотних засобів застосовується низка показників.

Коефіцієнт оборотності (кількість оборотів, швидкість обороту):

$$K_{об} = \frac{P}{\overline{OЗ}}, \quad (4.7)$$

де P – виручка від реалізації;

$\overline{OЗ}$ – середній залишок оборотних засобів.

Коефіцієнт завантаження – величина обернена коефіцієнту оборотності.

$$K_3 = \frac{\overline{OЗ}}{P}. \quad (4.8)$$

Тривалість одного обороту, в днях, обчислюється за формулою:

$$O = \frac{T}{K_{об}} = \frac{T}{P / \overline{OЗ}} = \frac{T \cdot \overline{OЗ}}{P}, \quad (4.9)$$

де T – кількість днів в періоді (вважається, що для місяця $T = 30$, кварталу $T = 90$, року $T = 360$);

P – виручка від реалізації.

Вивільнення (додаткове залучення) оборотних засобів розраховується за такими формулами:

$$\Delta \overline{OЗ} = (O_2 - O_1) \cdot \frac{P_2}{T} \quad (4.10)$$

або

$$\Delta \overline{OЗ} = \overline{OЗ}_2 - \frac{P_2}{K_{об1}}, \quad (4.11)$$

де O_2, O_1 – тривалість одного обороту відповідно у звітному і попередньому періодах (або за планом);

P_2 – обсяг реалізації за звітний період;

$K_{об1}$ – коефіцієнт оборотності у попередньому періоді.

4.1 Завдання для самостійного виконання та розв'язання

Теоретичні питання

1. Показники ефективності використання оборотних коштів.
2. Резерви прискорення оборотності активів підприємства.

Задачі

Задача 4.1

У першому кварталі підприємство реалізувало продукції на 250 тис. грн, середньоквартальні залишки оборотних засобів склали 25 тис. грн. У другому кварталі обсяг реалізації продукції збільшиться на 10%, а час одного обороту оборотних засобів буде скорочено на один день.

Визначте:

- а) коефіцієнт оборотності оборотних засобів та час одного обороту в днях у першому кварталі;
- б) коефіцієнт оборотності оборотних засобів та їх абсолютну величину в другому кварталі;
- в) вивільнення оборотних засобів у результаті скорочення тривалості одного обороту оборотних засобів.

Задача 4.2

Квартальна програма випуску виробів – 1000 шт., чиста вага одного виробу – 8 кг; втрати під час кування – 2,9 кг; відходи в стружку – 11,7 кг; шліфувальний пил – 0,4 кг. Періодичність поставки чавуну – 20 днів.

Визначте: а) норму витрат та коефіцієнт використання металу на виготовлення одного виробу; б) розмір поточного та страхового запасів металу.

Задача 4.3

У звітному періоді оборотні засоби підприємства склали 1400 тис. грн. Питома вага матеріалів в загальній сумі оборотних засобів – 25%. У наступному році планується знизити витрати матеріалів на один виріб на 15%. Визначте, яким буде розмір оборотних засобів у наступному році з урахуванням скорочення норм витрат матеріалів.

Задача 4.4

Визначити норматив власних оборотних засобів, вкладених у залишки готової продукції, якщо відомо, що час перебування готової продукції на складі – 6,2 дня, час на оформлення розрахункових документів у банку – 3 дні. Річний випуск продукції за виробничою собівартістю – 5,2 млн. грн.

Задача 4.5

У звітному році сума нормованих засобів на підприємстві склала 100 тис. грн. Тривалість одного обороту оборотних засобів – 35 днів. У наступному році обсяг продукції, що реалізується, збільшиться на 5%. Визначте на скільки днів скоротиться час одного обороту за тією ж величиною нормованих оборотних засобів.

Задача 4.6

Для забезпечення виробництва і реалізації продукції необхідна певна сума оборотних засобів. Виробнича програма – 700 виробів за рік, собівар-

тість одного виробу – 150 грн. Коефіцієнт наростання витрат в незавершеному виробництві – 0,66. Витрати основних матеріалів на один виріб – 100 грн за нормою запасу 25 днів. Витрати допоміжних матеріалів на річний випуск – 6000 грн за нормою запасу 40 днів, палива – 3200 грн та 30 днів, інших виробничих запасів – 9000 грн та 60 днів. Витрати майбутніх періодів – 1000 грн. Норма запасу готової продукції – 5 днів.

Визначте нормативи оборотних засобів за елементами (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція) та їх загальну суму.

Задача 4.7

Планова річна потреба в металі – 2 тис. т, вартість 1 т металу – 1,5 тис. грн, інтервал між поставками – 30 днів. Страховий запас приймається в розмірі 50% поточного запасу, час на розвантаження та підготовку матеріалу до виробництва – 2 дні.

Визначте:

- а) норму запасу в днях, виходячи із середнього поточного запасу;
- б) норматив оборотних засобів за виробничими запасами.

Задача 4.8

Визначте виробничі запаси (в гривнях та днях) на квартал для шахти, яка має план добування вугілля 216 тис. т. Витрати кріпильного лісу на 1000 т вугілля – 20 м³, металу – 5 т. Ціна 1 м³ лісу – 20 тис. грн, ціна 1 т металу – 30 тис. грн. Інтервал між двома поставками лісу – 16 діб, металу – 6 діб. Тривалість термінової поставки лісу – 10 днів, металу – 2 доби. Норма поточного запасу, враховуючи підготовчу та лабораторну норму, для лісу складає 8 діб, для металу – 1 добу.

Задача 4.9

Обчислити суму вивільнених оборотних засобів і величину прискорення їх оборотності у звітному році внаслідок скорочення тривалості виробничого циклу виробів на 20%. Обсяг реалізованої продукції становив 2880 тис. грн, загальний норматив оборотних засобів – 240 тис. грн, питома вага часткового нормативу оборотних засобів у незавершеному виробництві у загальному нормативі – 4%.

4.2 Запитання для самоконтролю

1. Дайте означення поняття «оборотні засоби» підприємства.
2. Розкрийте сутність оборотних засобів та визначте основні риси, які відрізняють їх від основних засобів підприємства.
3. Які елементи входять до складу оборотних засобів підприємства?
4. За якими класифікаційними ознаками поділяються оборотні засоби підприємства?
5. За допомогою яких показників оцінюється ефективність використання оборотних засобів підприємства?

6. Які проблеми підвищення ефективності використання оборотних засобів на підприємствах України?

7. Розкрийте мету нормування оборотних засобів підприємства.

8. Які методи нормування оборотних засобів існують?

9. Нормування оборотних засобів у виробничих запасах.

10. Нормування оборотних засобів у незавершеному виробництві.

11. Нормування оборотних засобів у витратах майбутніх періодів.

12. Нормування оборотних засобів у залишках готової продукції.

4.3 Тестові завдання

1. Оборотні фонди підприємства – це:

а) сукупність матеріально-речових цінностей, що одноразово беруть участь у процесі виробництва і цілком переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції;

б) частина виробничих фондів підприємства, що проходить три стадії кругообігу (грошову, виробничу і товарну) у кожному технологічному циклі виготовлення продукції;

в) предмети та засоби праці, термін експлуатації яких не перевищує один рік;

г) усі відповіді правильні.

2. Основне призначення фондів обігу полягає у:

а) прямому впливі на зміну форми і властивостей предметів праці;

б) забезпеченні безперервності обігу фондів;

в) забезпеченні ритмічності процесу виробництва;

г) фінансуванні витрат з економічного стимулювання робітників.

3. До оборотних фондів відносяться:

а) продукція, що не пройшла всі стадії обробки;

б) запаси готової продукції на складах підприємства;

в) засоби на валютному рахунку;

г) усі відповіді правильні.

4. Розмір фондів обігу залежить від:

а) умов реалізації готової продукції;

б) тривалості технологічного циклу;

в) рівня технології.

5. До складу оборотних засобів підприємства входять:

а) запаси матеріалів, запасних частин, палива, готової продукції на складі;

б) оборотні фонди і фонди обігу;

в) виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів.

6. До складу нормованих оборотних засобів входять:

- а) дебіторська заборгованість;
- б) витрати майбутніх періодів;
- в) кошти на поточному рахунку;
- г) відвантажена готова продукція.

7. Які з джерел утворення оборотних засобів відносяться до власних?

- а) емісія цінних паперів;
- б) короткострокові кредити;
- в) довгострокові кредити;
- г) статутний капітал, статутний фонд, прибуток, амортизаційний фонд.

8. Швидкість обороту оборотних засобів залежить від:

- а) тривалості виробничого циклу;
- б) структури витрат на виробництво;
- в) обсягу випущеної продукції;
- г) організації праці на підприємстві.

9. При скороченні тривалості кожного обороту кількість оборотів:

- а) зменшується;
- б) не змінюється;
- в) зменшується або збільшується;
- г) збільшується.

10. Транспортний запас охоплює оборотні засоби, які:

- а) відправляються з моменту сплати рахунків постачальника і до прибуття вантажу на склад одержувача;
- б) знаходяться на складі підприємства;
- в) забезпечують матеріалами виробництво в разі перевищення фактичних строків поставки матеріалів проти планових;
- г) немає правильної відповіді.

11. Максимальний поточний запас розраховується на підставі:

- а) середньодобового календарного споживання матеріалів;
- б) середньодобового споживання матеріалів у робочі дні;
- в) максимального календарного споживання матеріалів;
- г) мінімального календарного споживання матеріалів.

12. Норматив оборотних засобів на незавершене виробництво розраховується на підставі:

- а) тільки тривалості виробничого циклу;
- б) тривалості виробничого циклу та коефіцієнта зростання витрат;
- в) собівартості реалізованої продукції;
- г) собівартості випущеної продукції.

13. Коефіцієнт зростання витрат розраховується на підставі:

- а) лише поточних витрат;
- б) лише витрат на сировину та матеріали;
- в) сукупних витрат на виробництво;
- г) суми одноразових витрат та половини поточних витрат.

14. Норматив готової продукції на складі розраховується на підставі:

- а) поточних витрат;
- б) виробничої собівартості середньодобового випуску продукції;
- в) сукупних витрат;
- г) половини поточних витрат.

15. Страховий запас потрібний:

- а) для забезпечення роботи підприємства в період між двома черговими поставками;
- б) для спеціальної підготовки матеріалів;
- в) на випадок ймовірної затримки надходження чергової партії матеріалів;
- г) для сезонної заготівлі матеріалів.

16. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів характеризує:

- а) розмір реалізованої продукції, що приходить на 1 грн виробничих фондів;
- б) середню тривалість одного обороту;
- в) кількість оборотних засобів за відповідний період;
- г) усі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

17. Прискорення оборотності оборотних засобів за інших рівних умов:

- а) спричинить зростання загальної рентабельності;
- б) спричинить зменшення рівня рентабельності;
- в) не зробить впливу на рентабельність.

18. Підприємство реалізувало продукцію у звітному році на 100 тис. грн при середніх залишках оборотних засобів 25 тис. грн. Як зміниться тривалість одного обороту, якщо обсяг реалізації зросте на 10%, а сума оборотних засобів не зміниться:

- а) зменшиться на 8 днів;
- б) не зміниться;
- в) зменшиться на 3 дні;
- г) збільшиться на 3 дні;
- д) збільшиться на 10 днів.

19. Обсяг виробництва в звітному році складав 2400 тис. грн, середньорічна вартість оборотних засобів – 300 тис. грн. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів і тривалість одного обороту, відповідно, складають:

- а) 10 оборотів і 36 днів;
- б) 8 оборотів і 45 днів;
- в) 6 оборотів і 60 днів;
- г) 4 обороти і 90 днів.

20. Обсяг реалізованої продукції в поточному році склав 4680 тис. грн. На наступний рік планується прискорення оборотності оборотних засобів на 5 днів. За таких умов сума вивільнених оборотних засобів буде складати:

- а) 936 тис. грн;
- б) 195 тис. грн;
- в) 105 тис. грн;
- г) 65 тис. грн.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Авторське право – система правових норм, що визначають виключне право авторів наукових, літературних та художніх творів на використання плодів своєї праці.

Амортизація – це поступове перенесення вартості основних засобів на вартість виготовленої продукції, виконаних робіт і послуг з метою їх повного відновлення.

Винахід – принципово нове технічне вирішення існуючої виробничої проблеми, що дає позитивний ефект для народного господарства.

Виробництво – процес, спрямований на створення продукції або надання послуг з метою задоволення суспільних і особистих потреб.

Виробнича інфраструктура – комплекс підрозділів, які прямо не беруть участі в створенні продукції підприємства, але сприяють роботі основних цехів, створюючи необхідні для цього умови (допоміжні та обслуговуючі цехи та господарства (ремонтний, транспортний, інструментальний, енергетичний, складське господарство); магістральні об'єкти, комунікаційні мережі, засоби збору й обробки інформації тощо).

Виробнича потужність – це максимально можливий випуск продукції підприємством за певний час (зміну, добу, місяць, рік) у встановленій номенклатурі та асортименті при повному завантаженні обладнання та виробничих площ.

Виробнича структура – виробничі підрозділи – цехи, ділянки, що обслуговують господарства та служби (прямо або побічно беруть участь у виробництві), зв'язки між ними, взяті в сукупності.

Виробничі запаси – матеріальні ресурси, які необхідні для забезпечення процесу виробництва сировиною та матеріалами.

Витрати майбутніх періодів – нематеріальні елементи оборотних фондів, які включають витрати на підготовку та освоєння нової продукції, які здійснюються в поточному році, але на собівартість продукції будуть віднесені в наступному році.

Відкрите акціонерне товариство – вид акціонерного товариства, акції якого можуть розповсюджуватися шляхом відкритої підписки, купуватися та продаватися на біржах.

Відновна вартість основних фондів – це розрахункові витрати на відтворення в сучасних умовах їхньої точної копії з використанням аналогічних матеріалів та збереженням всіх експлуатаційних параметрів.

Гудвіл – сформований імідж фірми, складовими якого є досвід, ділові зв'язки, престиж товарних знаків, стала клієнтура, доброзичливість та прихильність споживачів тощо.

Державне підприємство – підприємство, засноване на загальнодержавній власності.

Дивізійна структура управління – структура, яка будується за принципами групування виробничих підрозділів за продуктами, групами споживачів, за місцем розташування.

Дочірнє підприємство – підприємство, єдиним засновником і власником якого є інше підприємство.

Економічні методи управління – прийоми та способи управління, які мають в своїй основі використання економічних законів, економічних інтересів і показників.

Загальна матеріалоемність – вартість усіх матеріальних витрат на одиницю виробу чи на 1 гривню виготовленої продукції.

Загальна структура підприємства – комплекс виробничих підрозділів, організацій із управління підприємством та обслуговуванням працівників, їхня кількість, величина, взаємозв'язки та співвідношення між ними за зайнятою площею, чисельністю працівників і пропускнуою здатністю.

Індивідуальне підприємство – підприємство, засноване на особистій власності фізичної особи та її праці.

Інфраструктура підприємства – комплекс цехів, господарств і служб підприємства, які забезпечують необхідні умови для функціонування підприємства.

Колективне підприємство – підприємство, засноване на власності трудового колективу підприємства, кооперативу, іншого статутного товариства, громадської та релігійної організації.

Командитне товариство – товариство, що включає поряд з одним чи декількома учасниками, які відповідають за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, також одного або більше учасників, відповідальність яких обмежується внеском у майні суспільства (вкладників). Якщо в командитному товаристві беруть участь два або більше учасників з повною відповідальністю, то вони несуть солідарну відповідальність за борги товариства.

Консорціум – тимчасове статутне об'єднання промислового та банківського капіталу для досягнення спільної мети.

Концентрація виробництва – зосередження виробництва на великих підприємствах у межах кожної галузі.

Концерн – статутне об'єднання підприємств промисловості, наукових організацій, транспорту, банків, торгівлі тощо на основі повної фінансової залежності від одного або групи підприємств.

Кооператив – вид підприємства, яке створене громадянами України, що добровільно об'єдналися на основі членства для загального здійснення господарської та іншої діяльності.

Корпорація – договірне об'єднання господарських суб'єктів на засадах інтеграції виробничих, наукових і комерційних інтересів, з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників.

Мінімальний (страховий) запас – запас, який створюється на випадок непередбачених відхилень у постачанні і забезпечує безупинну роботу підприємства.

Місія – основна загальна ціль підприємства (чітко визначена причина існування, основне його призначення, напрям суспільно-підприємницької діяльності).

Модернізація діючого виробничого обладнання – його удосконалення з метою запобігання техніко-економічному старінню та підвищенню техніко-експлуатаційних параметрів до рівня сучасних вимог виробництва.

Моральний знос основних фондів виражається в знеціненні їх вартості до настання повного фізичного спрацювання під впливом науково-технічного прогресу.

Незавершене виробництво – предмети праці, які ще не пройшли всі стадії обробки.

Нематеріальні ресурси – ресурси, які не мають матеріальної основи, але здатні давати прибутки або користь підприємству впродовж досить тривалого періоду.

Норма запасу оборотних коштів – мінімально необхідна кількість днів, на яку треба визначити запас матеріалів для нормального функціонування підприємства.

Норматив оборотних коштів – їх мінімальний плановий розмір, необхідний для нормального функціонування підприємства.

Об'єкти промислової власності – винаходи, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, ноу-хау, товарні марки та товарні знаки, гудвіл.

Оборотні фонди – частина виробничих фондів, елементи яких у процесі праці витрачаються в кожному виробничому циклі, змінюють свою натурально-предметну форму і переносять усю свою вартість на вартість виготовленої продукції.

Оборотність оборотних коштів – тривалість повного кругообігу засобів з моменту придбання оборотних коштів (покупки сировини, матеріалів тощо) до виходу та реалізації готової продукції.

Одиничне виробництво – штучне виробництво виробів різноманітної та непостійної номенклатури обмеженого споживання.

Орендне підприємство – підприємство, створене на базі орендованого майна державного підприємства.

Основні засоби – це матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр, що призначаються підприємством для використання у господарській діяльності, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом, та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік).

Основні фонди – засоби праці, які використовуються в процесі виробництва тривалий час (впродовж періоду, який перевищує 365 календарних

днів від дати їх введення в експлуатацію), зберігаючи при цьому свою натурально-предметну форму, а їхня вартість переноситься на виготовлену продукцію поступово у міру використання у вигляді амортизаційних відрахувань.

Патент – документ, яким держава (державний орган) надає особі або підприємству виключне право використання зазначеного в патенті винаходу або раціоналізаторської пропозиції.

Первісна вартість основних фондів відображає суму витрат підприємства на їх створення та введення в дію (вартість придбання обладнання, транспортні витрати, пов'язані з його доставкою та вартість монтажних робіт на місці експлуатації).

Підготовчий запас – запас, який пов'язаний з необхідністю приймання, розвантаження, сортування і складування виробничих запасів.

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським Кодексом України та іншими законами.

Планування – процес визначення цілей, яких підприємство хоче досягти за певний період, а також засобів, шляхів та умов їх досягнення.

Повне товариство – товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю та відповідають за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Поточний запас – основний вид запасу, необхідний для безперебійної роботи підприємства між двома суміжними поставками, визначається в натуральних одиницях.

Приватне підприємство – підприємство, засноване на власності окремого громадянина України, з правом наймання робочої сили.

Промисловий зразок – розроблена автором або авторським колективом модель виробу, який буде випускатися на даному підприємстві.

Раціоналізаторська пропозиція – корисна рекомендація, що стосується техніки та технології, які використовуються на даному підприємстві.

Реконструкція діючого підприємства – здійснення за єдиним проектом повного або часткового переобладнання виробництва.

Ремонт основних фондів – це відновлення фізично зношених окремих конструктивних елементів (вузлів, деталей) і підтримання основних фондів у роботоздатному стані протягом усього терміну їх служби.

Розміщення виробництва – форма територіальної його організації, яка полягає у просторовому розподілі підприємств і галузей по економічних та адміністративних районах країни.

Розширення діючого підприємства – спорудження за новим проектом його другої або наступної черги, додаткових виробничих комплексів, нових цехів тощо.

Серійне виробництво – одночасне виготовлення партіями (серіями) широкої номенклатури однорідної продукції, виготовлення якої продовжується тривалий час.

Сімейне підприємство – підприємство, засноване на власності та праці громадян України – членів однієї родини, які проживають разом.

Спеціалізація – процес зосередження випуску конструктивно та технологічно однорідної продукції, її окремих частин або технологічних процесів на підприємствах, в об'єднаннях або галузях.

Спільне підприємство – підприємство, засноване на базі об'єднання майна іноземної юридичної або фізичної особи і суб'єкта державної власності.

Споживче товариство – самостійна демократична організація громадян, які на основі добровільності членства і взаємодопомоги за місцем проживання або роботи поєднуються для загального господарювання з метою поліпшення свого економічного та соціального стану.

Стратегія – генеральна комплексна програма дій, що визначає пріоритетні для підприємства проблеми, його місію, головні цілі та розподіл ресурсів для їх досягнення.

Технічне переоснащення підприємства – здійснення комплексу заходів, що передбачають підвищення до сучасних вимог технічного рівня окремих ділянок виробництва за рахунок впровадження нової техніки, механізації та автоматизації виробничих процесів, модернізації та заміни технічно застарілого обладнання.

Технологічний запас – запас, який створюється у випадках, коли даний вид сировини має потребу в попередній обробці (наприклад, на підсушування сировини, підігрівання тощо).

Товариство з додатковою відповідальністю – господарське товариство, статутний фонд якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.

Товариство з обмеженою відповідальністю – це засноване одним або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом.

Товарні знаки та товарні марки – це оригінальні символи, якими товар даної фірми відрізняється від товарів конкурентів.

Транспортний запас – запас, який створюється у випадку перевищення термінів вантажообігу в порівнянні з термінами документообігу на підприємствах, вилучених від постачальників на значні відстані.

Фізичний знос основних фондів виражається у втраті основними фондами технічних властивостей та характеристик в результаті експлуатації, атмосферних впливів, умов збереження.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електроний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96%2D%E2%F0>.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
3. Податковий кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI [Електроний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
4. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. №108/95 [Електроний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=108%2F95-%E2%F0>.
5. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електроний ресурс] – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SH000099.html.
6. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства : підруч. для студентів ВНЗ / М. В. Афанасьєв, О. Б. Плоха ; Харків. нац. екон. ун-т. – Харків : Инжек, 2013. – 660 с.
7. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. – Вид. 2-е, доп., перероб. / Бойчик І. М. – К. : Атіка, 2007. – 528 с.
8. Бондар Н. М. Економіка підприємства : навч. посібник / Міжрегіональна академія управління персоналом / [Бондар Н. М., Воротін В. Є., Гаєвський О. А.]; під ред. Калини А. В. – К. : МАУП, 2006. – 352 с.
9. Бондар Н. Н. Экономика предприятия : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Бондар Н. Н. – К. : МАУП, 2007. – 432 с.
10. Васильков В. Г. Організація і управління процесами виробництва: навч. посіб. / В. Г. Васильков, Н. В. Василькова ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". – К. : КНЕУ, 2011. – 503с.
11. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – 2-ге вид. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 488 с.
12. Грабовецький Б. Є. Економіка підприємства : навч. посібник / Б. Є. Грабовецький, Т. М. Пілявоз. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 249 с.
13. Дикань В. Л. Організація виробництва : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Л. Дикань, В. О. Маслова ; Укр. держ. акад. залізн. трансп. – Х. : УкрДАЗТ, 2013. – 422 с.
14. Економіка підприємства : [посіб. з самост. вивчення курсу] / Харів П. С., Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Гощинський А. В. – Тернопіль : ТІСІТ, 2007. – 312 с.
15. Економіка підприємства : підручник / за загальною редакцією К. М. Петровича. – 2-е вид., випр. – Львів : «Магнолія 2006», 2007. – 580 с.

16. Єрфорт І. Ю. Економіка промислового підприємства : навч. посіб. для студентів техн. спец. / І. Ю. Єрфорт, О. Ю. Єрфорт ; Донбас. держ. машинобуд. акад. (ДДМА). – Краматорськ : ДДМА, 2013. – 219 с.
17. Козик В. В. Організація виробництва : навч. посіб. / В. В. Козик, А. С. Гавриляк. – К. : Знання, 2011. – 222 с.
18. Кривицька О. Р. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / Кривицька О. Р. ; Нац. ун-т "Остроз. акад.". – Острог : Вид-во Нац. ун-ту "Остроз. акад.", 2013. – 295 с.
19. Максимов В. В. Організація виробництва : навч. посіб. / Максимов В. В., Войшвілло В. Д., Синиця Л. В. ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ : [Вид-во СНУ ім. В. Даля], 2011. – 263 с.
20. Організація виробництва : навч. посіб. для студ. дистанц. форми навч. / В. В. Козик, А. С. Гавриляк; Нац. ун-т "Львів. політехніка". Ін-т дистанц. навчання. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2005. – 158с.
21. Свелеба Н. А. Організація виробництва : навч. посіб. / Свелеба Н. А. ; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. – Л. : Вид-во Львів. комерц. акад., 2012. – 383 с.
22. Скибінська З. М. Економіка та організація виробництва : навч. посіб. / З. М. Скибінська, Т. Т. Гринів. – К. : Знання, 2012. – 299 с.
23. Степасюк Л. М. Економіка і фінанси підприємства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Степасюк, Н. М. Суліма, О. В. Величко ; за ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К. : КОМПРИНТ, 2013. – 335 с.
24. Стожок О. З. Економіка і організація діяльності об'єднань підприємств : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. прогр. спеціаліста зі спец. "Економіка підприємства" / Стожок О. З.; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир : ЖДТУ, 2013. – 307 с.
25. Тестові завдання для перевірки знань з навчальної дисципліни «Економіка підприємства» : для студ. наряду підготов. «Управління персоналом та економіка праці» всіх форм навчання / Харк. нац. екон. університет / [уклад. Кожанова Є. П.]. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 96 с.
26. Шарко М. В. Економіка підприємства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Шарко, Н. В. Мешкова-Кравченко, О. М. Радкевич ; Херсон. нац. техн. ун-т. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014 .Ч. 1. – 2014. – 434 с.

Начальне видання

Методичні вказівки та завдання
до проведення самостійної роботи
з дисципліни «Економіка і організація виробництва»
для студентів всіх спеціальностей

Редактор В. Дружиніна
Коректор З. Поліщук

Укладачі: Лариса Дмитрівна Глущенко
Тетяна Миколаївна Пілявоз
Марина Володимирівна Бальзан
Тетяна Костянтинівна Мещерякова

Оригінал-макет підготовлено Л. Глущенко

Підписано до друку
Формат 29,7 × 42 ¼. Папір офсетний
Гарнітура Times New Roman
Друк різнографічний. Ум. друк. арк.
Наклад пр. Зам. №

Вінницький національний технічний університет,
навчально-методичний відділ ВНТУ.
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, к. 2201.
Тел. (0432) 59-87-36.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано у Вінницькому національному технічному університеті
в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі.
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-87-38.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.